

کتابخانه‌ی اگزوتیک — راهنمای نگهداری

راهنمای نگهداری شاهین و بالابان (فالکون)

مرجع عملی برای کسانی که به‌طور قانونی یک فالکون پرورشی نگه می‌دارند یا در فکر آن هستند: قوانین، محل نگهداری و تجهیزات، تغذیه با طعمه‌ی کامل، کنترل وزن، رفتار، بیماری‌های مهم و نشانه‌های اورژانسی.

دکتر مهدیار رمزگویان — دامپزشک حیوانات اگزوتیک

Photo: Saker falcon (Falco cherrug) — Tim Sträter, CC BY 2.0, via Wikimedia Commons

⚖ پیش از هر چیز: وضعیت قانونی

تقریباً همه‌ی پرندگان شکاری بومی ایران — از جمله شاهین و بالابان — **حمایت‌شده** هستند. صید، خرید و فروش، نگهداری و جابه‌جایی آن‌ها بدون مجوز سازمان حفاظت محیط زیست غیرقانونی است و قاچاق بالابان و شاهین یکی از تهدیدهای جدی جمعیت وحشی این پرندگان است. در سطح بین‌المللی هم شاهین در پیوست I و بالابان در پیوست II کنوانسیون CITES قرار دارند و بالابان در فهرست سرخ IUCN «در معرض خطر» است.

- فقط پرنده‌ی **پرورش‌یافته در اسارت** با حلقه‌ی بسته، شناسنامه و مدارک قانونی تهیه کنید؛ پیش از هر اقدامی وضعیت مجوز را از اداره‌ی محیط زیست استعلام کنید.
- هرگز جوجه یا پرنده‌ی بالغ صیدشده از طبیعت را نخرید و از دام‌گذار و دلال تهیه نکنید — حتی به نیت «نجات».
- اگر پرنده‌ی شکاری زخمی یا جوجه‌ای بی‌پناه پیدا کردید، آن را به محیط زیست یا مرکز بازپروری حیات‌وحش بسپارید، نه اینکه نگهش دارید.

این راهنما برای مراقبت درست از پرنده‌هایی نوشته شده که **به‌طور قانونی** نگهداری می‌شوند و به‌هیچ‌وجه تشویق به صید یا خرید غیرقانونی نیست.

۱. کارت اطلاعات سریع

نام فارسی / علمی	شاهین (*Falco peregrinus*)، بالابان (*Falco cherrug*)؛ در بازداری، لاچین (*F. biarmicus*)، سنقر (*F. rusticolus*) و دورگه‌های پرورشی هم دیده می‌شوند.
طول عمر	در اسارت با مراقبت خوب معمولاً ۱۲ تا ۲۰ سال؛ گاهی بیشتر. یعنی تعهدی دست‌کم یک‌دهه‌ای.
اندازه‌ی بالغ	طول ۳۵ تا ۵۷ سانتی‌متر و طول بال‌ها از نوک تا نوک حدود ۸۰ تا ۱۲۵ سانتی‌متر، بسته به گونه. **ماده‌ها حدود یک‌سوم بزرگ‌تر از نرها هستند**؛ وزن بسته به گونه و جنس از حدود ۵۰۰ گرم (نر شاهین) تا بیش از ۱ کیلوگرم (ماده‌ی بالابان).
سطح دشواری	**بسیار دشوار — فقط برای افراد باتجربه.** نه حیوان خانگی، بلکه پرنده‌ی کاری که روزانه به پرواز، تمرین و کنترل دقیق وزن نیاز دارد.
رژیم غذایی	گوشت‌خوار مطلق؛ **طعمه‌ی کامل** (بلدرچین، جوجه‌ی یک‌روزه، موش، کبوتر پرورشی سالم) با پر/مو و استخوان.

دما / نور	بدون نیاز به گرمایش مصنوعی؛ سرما را بهتر از گرما تحمل می‌کنند. **گرمای تابستان ایران خطرناک است** (سایه، تهویه و حمام ضروری؛ سنقر و دورگه‌هایش حساس‌ترند). نور طبیعی روزانه در فضای باز.
اجتماعی / تنها	تنها نگهداری می‌شود؛ قرار دادن دو پرنده‌ی شکاری کنار هم بدون فاصله‌ی ایمن می‌تواند به آسیب یا کشته شدن یکی منجر شود.
زمان روزانه	حداقل ۱ تا ۲ ساعت در روز (وزن‌کشی، تغذیه، پرواز و تمرین، نظافت) — هر روز، بدون تعطیلی.

۲. مناسب چه کسی است؟ آیا انتخاب درستی است؟

فالکون پرنده‌ای است که برای پرواز سریع و شکار ساخته شده. در خانه یا قفس کوچک، بدون پرواز روزانه، از نظر جسمی و روانی آسیب می‌بیند. به همین دلیل **نگهداری فالکون به‌عنوان «حیوان زینتی» توصیه نمی‌شود**؛ این پرنده جای خود را در بازداری اصولی (شکار سنتی یا پرواز با طعمه‌ی کشیدنی/لور)، مراکز بازپروری و نمایش‌های آموزشی دارای مجوز دارد.

انتخاب مناسبی است اگر...

- مجوز قانونی و پرنده‌ی پرورشی با مدارک معتبر دارید.
- یک بازدار باتجربه حاضر است چند ماه شما را راهنمایی کند (دوره‌ی شاگردی).
- فضای باز مناسب برای ساخت اتاقک پرنده و زمین امن برای پرواز روزانه دارید.
- هر روز زمان می‌گذارید و با ترازو، دفترچه‌ی وزن و برنامه‌ی منظم مشکلی ندارید.
- به دامپزشک پرندگان آشنا با پرندگان شکاری دسترسی دارید.

بهتر است صبر کنید اگر...

- در آپارتمان زندگی می‌کنید یا فضای باز ندارید.
- دنبال پرنده‌ای برای نوازش و بازی هستید — فالکون از لمس شدن لذت نمی‌برد.
- سفر زیاد دارید و کسی نیست که در غیاب شما با همان دقت مراقبت کند.
- هنوز هیچ تجربه‌ای با پرندگان ندارید.
- تهیه‌ی منظم طعمه‌ی کامل و فریزر جداگانه برایتان مقدور نیست.

جایگزین‌های بهتر برای شروع اگر به پرندگان شکاری علاقه دارید، داوطلب شدن در مرکز بازپروری حیات‌وحش، عکاسی از پرندگان در طبیعت یا همراهی با یک بازدار دارای مجوز، بهترین راه برای یادگرفتن پیش از پذیرفتن مسئولیت یک پرنده است.

۳. محل نگهداری و تجهیزات

اتاقک پرنده (میوز) و حیاط هواخوری

فالکون در **اتاقک اختصاصی** (در بازداری به آن «میوز» می‌گویند) و یک **حیاط هواخوری** (محوطه‌ی روباز امن برای آفتاب‌گیری و حمام) نگهداری می‌شود. اندازه بسته به گونه متفاوت است، اما برای یک فالکون اتاقکی با کف چند متر مربع (برای مثال حدود ۳×۳ متر یا بزرگ‌تر) و ارتفاع کافی برای بال زدن بدون برخورد با سقف، حداقلِ معقول است.

- **دیواره‌ها:** دیوار صاف یا میله‌های عمودی چوبی/لوله‌ای؛ **از توری سیمی در دسترس پرنده پرهیز کنید** — پرنده هنگام ترس به آن می‌چسبد و پرها، سِر (پوست نرم بالای منقار) و پنجه‌هایش آسیب می‌بیند.
- **نور و تهویه:** پنجره‌ی سقفی یا میله‌ای بالا برای نور طبیعی و جریان هوا؛ هوای خفه، گرم و مرطوب زمینه‌ی آسپرژیلوز است.

- **کف:** شن یا ماسه‌ی شسته‌شده یا سنگ‌ریزه که مدفوع و پس‌مانده‌ی غذا را راحت می‌توان برداشت. کاه، پوشال و خاک‌اره‌ی مرطوب کپک می‌زنند و منبع قارچ‌اند.
- **امنیت:** قفل محکم، درِ دوتایی (پیش‌درب) برای جلوگیری از فرار، و محافظت در برابر گربه، سگ، جغد و دزد.

نشیمن (پرچ)

- فالکون‌ها معمولاً روی **نشیمن کُنده‌ای (بلاک)** با سطح صاف و پهن می‌نشینند؛ سطح رویه با چمن مصنوعی، چوب‌پنبه یا لاستیک مخصوص پوشانده می‌شود.
- سطح نامناسب (سخت، صاف و لیز یا زبر و کثیف) مهم‌ترین عامل **بامبل‌فوت** (التهاب و زخم کف پا) است. رویه را مرتب تمیز و در صورت فرسودگی تعویض کنید.
- ارتفاع نشیمن طوری باشد که دم پرنده به زمین نخورد و پرهای دم نشکند.

تجهیزات پایه‌ی بازداری

وسیله	کاربرد و نکته
پابند (انکلت) و بند پا (جس)	از چرم مرغوب و نرم؛ هر روز از نظر ترک و پوسیدگی بررسی شود. بند پوسیده = پرنده‌ی فراری که بند به پایش مانده و ممکن است روی درخت گیر کند.
گردان (سوئیول) و ریسمان (لیش)	برای بستن ایمن پرنده؛ گره و اتصالات را روزانه کنترل کنید.
دستکش چرمی بلند	برای حمل پرنده روی دست؛ چنگال فالکون پوست را به‌راحتی زخم می‌کند.
کلاهک (هود)	پرنده را آرام نگه می‌دارد؛ باید دقیقاً اندازه باشد. کلاهک تنگ یا گشاد به چشم آسیب می‌زند یا از سر می‌افتد.
زنگوله و ردیاب (تله‌متری)	برای پیدا کردن پرنده هنگام پرواز آزاد ضروری‌اند؛ باتری ردیاب را پیش از هر پرواز چک کنید.
ترازوی دیجیتال گرمی	مهم‌ترین ابزار سلامت فالکون؛ دقت ۱ گرم. (توضیح در بخش تغذیه)
تشت حمام	کم‌عمق و پهن، با آب تمیز؛ بیشتر فالکون‌ها در روزهای گرم حمام می‌کنند.
لور (طعمه‌ی کشیدنی) و طناب تمرین (کریانس)	برای تمرین پرواز و برگرداندن پرنده پیش از پرواز آزاد.

گرما، دشمن شماره‌ی یک در ایران

فالکون‌ها برای خنک شدن عرق نمی‌کنند. در تابستان پرنده را هرگز در آفتاب مستقیم، داخل ماشین یا اتاقک بی‌تهویه رها نکنید. نشانه‌های گرمازدگی: نفس‌نفس زدن با دهان باز، باز نگه داشتن بال‌ها از بدن، بی‌حالی و افتادن. پرنده را فوراً به سایه و جای خنک ببرید و با دامپزشک تماس بگیرید. پرواز و تمرین را به ساعات خنک صبح زود منتقل کنید.

۴. تغذیه

فالکون در طبیعت **کل بدن طعمه** را می‌خورد: گوشت، اندام‌ها، استخوان، پر و مو. استخوان منبع کلسیم است، اندام‌ها ویتامین‌ها را تأمین می‌کنند و پر و مو به‌صورت **«گلوله‌ی برگردان» (کستینگ)** بالا آورده می‌شود که برای سلامت دستگاه گوارش لازم است. گوشت لخم و بی‌استخوان به‌تنهایی، به‌خصوص در پرنده‌ی جوان، به کمبود کلسیم و بیماری متابولیک استخوان منجر می‌شود.

چه بدهیم	با احتیاط / چه ندهیم
• بلدرچین کامل (از منبع پرورشی) • جوجه‌ی یک‌روزه (اغلب کیسه‌ی زرده را برای کنترل چربی و وزن جدا می‌کنند؛ به‌تنهایی رژیم کاملی نیست) • موش و رت پرورشی • کبوتر پرورشی سالم و معاینه‌شده، خرگوش و سایر طعمه‌های کامل • تنوع: ترکیب چند نوع طعمه بهتر از یک نوع است	• **کبوتر خیابانی/وحشی:** منبع تریکوموناس و هرپس‌ویروس کبوتر که برای فالکون می‌تواند کشنده باشد. • **شکار زده‌شده با ساچمه/گلوله‌ی سربی:** خطر مسمومیت با سرب. • گوشت قرمز لخم، مرغ بدون استخوان، کالباس، گوشت ادویه‌دار یا پخته. • طعمه‌ی بیمار، مرده به علت نامعلوم یا مسموم‌شده با سم موش. • غذای مانده و بیرون از یخچال در هوای گرم.

قواعد طلایی تغذیه

- **وزن‌کشی روزانه پیش از غذا:** وزن هر روز صبح ثبت شود. بازدارها پرنده را در «وزن پروازی» نگه می‌دارند؛ یعنی وزنی که در آن پرنده سالم، پرانرژی و در عین حال برای غذا به دست برمی‌گردد. این وزن برای هر پرنده جداست و با کمک بازدار باتجربه و دامپزشک تعیین می‌شود.
- **افت شدید وزن خطرناک است:** پایین آوردن تند وزن برای «رام‌تر شدن» پرنده می‌تواند به ضعف، افت قند خون، لرزش و تشنج و حتی مرگ منجر شود — به‌خصوص در گونه‌های کوچک و هوای سرد.
- **تا گلوله‌ی برگردان بیرون نیامده، غذای بعدی نه:** معمولاً پرنده چند ساعت بعد از غذا (اغلب صبح روز بعد) گلوله را برمی‌گرداند. غذا دادن روی چینه‌دانِ هنوز پر یا پیش از برگرداندن، زمینه‌ی «چینه‌دان ترش» و مشکلات گوارشی است.
- **نگهداری طعمه:** طعمه‌ی منجمد را در فریزر جداگانه نگه دارید و پیش از دادن کاملاً در یخچال یا دمای اتاق خنک یخ‌زدایی کنید (نه مایکروویو؛ داخل طعمه نباید سرد یا یخ‌زده بماند).
- **آب:** فالکون بخش زیادی از آب بدنش را از غذا می‌گیرد، اما تشت آب تمیز برای حمام و نوشیدن همیشه در دسترس باشد.
- **مکمل‌ها:** با رژیم طعمه‌ی کامل و متنوع معمولاً لازم نیست؛ هر مکمل ویتامین یا کلسیم فقط با نظر دامپزشک.

۵. برنامه‌ی مراقبت: چک‌لیست

روزانه

- ☐ وزن‌کشی صبح و ثبت در دفترچه
- ☐ بررسی گلوله‌ی برگردان (شکل، بو، وجود خون یا مخاط)
- ☐ بررسی فضله: بخش سفید (اورات) و بخش تیره (مدفوع) — رنگ و قوام
- ☐ نگاه به چشم‌ها، سوراخ بینی، تنفس در حالت استراحت
- ☐ بررسی کف پاها و پنجه‌ها
- ☐ کنترل پابند، بند پا، گردان و گره‌ها
- ☐ پرواز/تمرین و تغذیه طبق برنامه

هفتگی

- ☐ تمیز کردن کامل نشیمن و رویه‌ی آن
- ☐ جمع‌آوری و تعویض شن کف در نقاط آلوده
- ☐ شست‌وشو و ضدعفونی تشت حمام
- ☐ بررسی پرها از نظر شکستگی و «خط‌های گرسنگی»
- ☐ بازبینی روند وزن در نمودار هفته
- ☐ شارژ/بررسی ردیاب و زنگوله

ماهانه / سالانه

- ☐ بررسی منقار و ناخن‌ها (کوتاه کردن فقط به دست فرد مجرب یا دامپزشک)

- [ ] تعویض آب حمام و برداشتن پس‌مانده‌ی غذا
- [ ] تعویض تجهیزات چرمی فرسوده
- [ ] معاینه‌ی سالانه‌ی دامپزشک، ترجیحاً پیش از فصل پرواز، همراه آزمایش مدفوع
- [ ] برنامه‌ی ویژه‌ی دوره‌ی پرریزی (تغذیه‌ی کامل‌تر، پرواز کمتر)

۶. رفتار، اهلی‌سازی و جابه‌جایی

فالکون «رام» به معنای سگ یا طوطی نمی‌شود. هدف، پرنده‌ای است که حضور انسان را بی‌خطر بداند، روی دست آرام بنشیند و برای غذا برگردد. این روند در بازداری **اهلی‌سازی یا «مَنینگ»** نامیده می‌شود و باید آرام، تدریجی و بر پایه‌ی اعتماد و پاداش غذایی باشد، نه ترساندن و گرسنگی شدید.

- **پرنده‌ی دست‌پرورده (ایمپرینت) در برابر پرنده‌ی والدپرورده:** جوجه‌ای که از ابتدا با انسان بزرگ شده، خود را جزء انسان‌ها می‌داند؛ ممکن است کمتر بترسد اما اگر نادرست بزرگ شود جیغ مداوم، رفتار طلبکارانه و پرخاشگری فصلی نشان می‌دهد. پیش از انتخاب، با بازدار مجرب مشورت کنید.
- **زبان بدن:** پرهای چسبیده به بدن و چشم‌های گشاد یعنی ترس؛ دهان باز و پرهای سیخ و هیس کردن یعنی تهاجم دفاعی؛ پف کردن کوتاه و تکان دادن پرها پس از آرام شدن، طبیعی است. اما پف کردن طولانی و خواب‌آلودگی در طول روز نشانه‌ی بیماری است.
- **لمس:** نوازش مکرر پرها را چرب و خراب می‌کند و برای پرنده استرس‌زاست. جابه‌جایی همیشه با دستکش و با کنترل بند پا انجام شود.
- **کلاهک:** عادت دادن به کلاهک تدریجی است؛ کلاهک درست، استرس جابه‌جایی و سفر را بسیار کم می‌کند.
- **پریدن ناگهانی از دست (بیتینگ):** پرواز ناگهانی و آویزان شدن از بند پا معمولاً از ترس است. دفعات زیاد آن به پا، بال و پر آسیب می‌زند؛ علت ترس را پیدا و برطرف کنید.
- **گرفتن پرنده برای معاینه:** با حوله‌ی ضخیم و آرام، با کنترل پاها؛ در صورت امکان در نور کم. فشار به سینه تنفس را مختل می‌کند.

۷. مشکلات شایع سلامت و نشانه‌های هشدار

پرندگان شکاری مانند سایر پرندگان بیماری را تا مراحل پیشرفته پنهان می‌کنند. افت وزن بی‌دلیل، کم شدن اشتها یا تغییر گلوله‌ی برگردان اغلب اولین سرنخ‌اند. تشخیص و درمان همه‌ی موارد زیر با دامپزشک پرندگان است.

مشکل	نشانه‌های هشدار	زمینه / پیشگیری
آسپرژیلوز (عفونت قارچی دستگاه تنفسی)	تنفس سخت یا با دهان باز، تکان خوردن دم با هر نفس، تغییر یا خشونت صدا، کاهش توان پرواز، افت وزن	از مهم‌ترین علل مرگ فالکون‌ها؛ با استرس، گرما، جابه‌جایی، تهویه‌ی بد و کف/غذای کپک‌زده مرتبط است. پیشگیری مهم‌تر از درمان است.
بامبل‌فوت (التهاب کف پا)	قرمزی، براقی یا صاف شدن پوست کف پا، دلمه، تورم، لنگش	رویه‌ی نامناسب نشیمن، اضافه‌وزن، کم‌تحرکی، زخم ناخن. در مراحل اولیه قابل کنترل‌تر است.
تریکومونیازیس (فرونس)	پلاک‌های زرد-سفید پنیری در دهان و گلو، بوی بد، سختی بلع، پس زدن غذا	بیشتر از کبوتر آلوده منتقل می‌شود.

مشکل	نشانه‌های هشدار	زمینه / پیشگیری
مسمومیت با سرب	ضعف، افتادگی بال، فضله‌ی سبز، عدم تعادل، تشنج	خوردن شکار ساچمه‌خورده یا تکه‌های سربی.
افت قند خون	بی‌قراری یا بی‌حالی ناگهانی، لرزش، چنگ زدن نامنظم، افتادن از نشیمن، تشنج	افت شدید وزن، سرما، تمرین سنگین روی شکم خالی. اورژانس واقعی است.
چینه‌دان ترش / مشکلات گوارشی	بوی بد دهان، چینه‌دانی که خالی نمی‌شود، بالا آوردن غذا، عدم برگرداندن گلوله	غذا دادن پیش از خالی شدن چینه‌دان، طعمه‌ی مانده یا فاسد.
انگل‌های داخلی (کرم‌های گوارشی و کیسه‌های هوایی، کوکسیدیا)	افت وزن، فضله‌ی غیرطبیعی، کاهش کارایی پرواز، گاهی مشکلات تنفسی	آزمایش دوره‌ای مدفوع؛ قرنطینه‌ی پرنده‌ی جدید.
بیماری‌های ویروسی (هرپس‌ویروس کبوتر، آبله، آنفلوانزای پرندگان، نیوکاسل، ویروس نیل غربی)	بی‌حالی، ضایعات زگیل‌مانند روی پوست بی‌پر، علائم عصبی یا تنفسی، مرگ ناگهانی	پرهیز از کبوتر وحشی، تماس کمتر با پرندگان وحشی، کنترل پشه. برخی از این بیماری‌ها گزارش‌دادنی هستند.
آسیب پر و «خط‌های گرسنگی»	خطوط عرضی ضعیف روی پرها، شکستن پر دم یا بال	تغذیه‌ی ناکافی یا استرس در زمان رشد پر؛ نشیمن کوتاه؛ برخورد با توری.
آسیب‌های پروازی و شکار	لنگش، افتادگی بال، زخم، خونریزی	برخورد با سیم و موانع، درگیری با طعمه. نیاز به معاینه‌ی فوری.

بیماری‌های مشترک و بهداشت

بعد از کار با طعمه‌ی خام، فضله، گلوله‌ی برگردان و تجهیزات، دست‌ها را با آب و صابون بشویید. طعمه‌ی خام می‌تواند سالمونلا و کمپیلوباکتر داشته باشد و پرندگان (از جمله شکاری‌هایی که کبوتر می‌خورند) گاهی ناقل کلامیدیا (پسیتاکوز) هستند. ابزار آماده‌سازی غذای پرنده را از ظروف آشپزخانه جدا نگه دارید و افراد باردار، سالمند یا دارای ضعف ایمنی احتیاط بیشتری کنند.

۸. چه زمانی فوراً به دامپزشک اگزوتیک مراجعه کنیم؟

این نشانه‌ها اورژانس‌اند — منتظر نمانید:

- تنفس با دهان باز در حال استراحت، صدای خس‌خس یا تکان خوردن دم با هر نفس
- لرزش، تشنج، افتادن از نشیمن یا ناتوانی در ایستادن
- پف کردن، چشم‌های نیمه‌بسته و خواب‌آلودگی در طول روز
- افت سریع وزن (چند درصد در یکی دو روز بدون دلیل روشن) یا امتناع از غذا
- بالا آوردن غذا، چینه‌دانی که خالی نمی‌شود، یا برنگرداندن گلوله
- فضله‌ی سبز تند، خونی یا قطع کامل مدفوع
- خونریزی، شکستگی، افتادگی بال، تورم یا زخم کف پا
- نشانه‌های گرمازدگی یا احتمال خوردن طعمه‌ی ساچمه‌خورده/مسموم

تا رسیدن به دامپزشک: پرنده را در جعبه‌ی حمل تاریک، آرام و با تهویه‌ی خوب قرار دهید (یا کلاهک بزنید)؛ از گرما و سرمای شدید دور نگه دارید؛ به زور غذا یا آب ندهید و **هیچ دارویی خودسرانه** تجویز نکنید. وزن روزهای اخیر، یک

نمونه‌ی تازه‌ی فضله و گلوله‌ی برگردان و نوع طعمه‌ی مصرفی را همراه ببرید. از قبل با دامپزشک درباره‌ی برنامه‌ی کمک‌های اولیه در افت قند خون صحبت کنید و شماره‌ی یک دامپزشک آشنا با پرندگان شکاری را همیشه همراه داشته باشید.

۹. چک‌لیست انتخاب پرنده‌ی سالم و قانونی

مدارک و منشأ

- ☐ مجوز نگهداری از سازمان حفاظت محیط زیست
- ☐ پرنده‌ی پرورشی با حلقه‌ی بسته و شناسنامه‌ی معتبر
- ☐ اسناد CITES برای پرنده‌ی وارداتی
- ☐ سابقه‌ی سن، جنس، نحوه‌ی پرورش (دست‌پرورده یا والدپرورده) و رژیم فعلی
- ☐ هیچ نشانه‌ای از صید از طبیعت (فروشنده‌ی بی‌مدرک، جوجه‌ی «پیداشده»، قیمت مشکوک)

ظاهر و رفتار

- ☐ هوشیار، چشم‌های براق و کاملاً باز
- ☐ سوراخ‌های بینی تمیز، بدون ترشح
- ☐ تنفس آرام با دهان بسته در حال استراحت
- ☐ عضله‌ی سینه‌ی پر، نه لاغر و نه چاق
- ☐ پرهای کامل بدون شکستگی و خط‌های گرسنگی
- ☐ کف پای سالم، بدون دلمه، تورم یا لنگش
- ☐ اطراف مقعد تمیز؛ اشتها خوب و برگرداندن طبیعی گلوله
- ☐ معاینه و آزمایش توسط دامپزشک پیش از نهایی کردن، و قرنطینه پس از ورود

۱۰. پرسش‌های متداول

می‌توانم جوجه‌ی شاهین یا بالابان را از کوه بیاورم یا از دام‌گذار بخرم؟

خیر. این کار غیرقانونی است و یکی از دلایل اصلی کاهش جمعیت این پرندگان در ایران است. جوجه‌های صیدشده هم اغلب با کمبودهای تغذیه‌ای، استرس و بیماری همراه‌اند. فقط پرنده‌ی پرورشی با مدارک معتبر.

دادن گوشت مرغ یا گوشت قرمز کافی است؟

خیر. گوشت بدون استخوان کلسیم و بسیاری از ریزمغذی‌ها را ندارد و بدون پر و مو گلوله‌ی برگردان شکل نمی‌گیرد. پایه‌ی رژیم باید طعمه‌ی کامل و متنوع باشد.

چرا این‌قدر بر وزن‌کشی روزانه تأکید می‌شود؟

چون در فالکون فاصله‌ی «وزن مناسب پرواز» با «وزن خطرناک» گاهی فقط چند ده گرم است. ترازو تنها ابزاری است که تغییرات را پیش از بروز بیماری یا افت قند خون نشان می‌دهد.

چرا کبوتر خیابانی برای غذا ممنوع است؟

کبوترهای وحشی و خیابانی اغلب ناقل تریکوموناس و هرپس‌ویروس کبوتر هستند که هر دو برای فالکون خطرناک‌اند، و ممکن است سم یا آلودگی‌های دیگر هم داشته باشند.

۱۱. هشدار پایانی

این راهنما برای آگاهی صاحبان پرندگان شکاری دارای مجوز است و **جایگزین معاینه، تشخیص و درمان توسط دامپزشک نیست**. هیچ دارو یا دوزی در آن نیامده؛ پرنده را خودسرانه درمان نکنید و قوانین حفاظت از حیات‌وحش را رعایت کنید.